

JAMIYATNING RIVOJLANISHIDA MA'NAVIYATNING O'RNI VA ROLI

**Primova Fotima
Abduraximovna,**

*f.f.n., Samarqand Davlat veterinariya
meditsinasi,
chorvachilik va biotexno-logiyalari universiteti
Toshkent filiali dotsenti*

Annotatsiya

Ushbu maqolada ma'naviyatning jamiyat barqarorligi, taraqqiyoti va ijtimoiy ong shakllanishidagi beqiyos ahamiyati ilmiy-nazariy hamda amaliy misollar asosida tahlil qilinadi. Ma'naviy qadriyatlarning avloddan avlodga o'tishi, ularning shaxs kamoloti, ijtimoiy muhit, davlat siyosati va umuminsoniy tamoyillar bilan o'zaro bog'liqligi yoritiladi. Shuningdek, globallashuv davrida ma'naviy tahdidlar, ma'naviy immunitet masalasi, madaniy identitet, axborot oqimlari ta'siri va ularni boshqarish mexanizmlari batafsil ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari ma'naviyatning jamiyat taraqqiyotida strategik omil ekanligini tasdiqlaydi.

Kalit so'zlar: ma'naviyat, ma'rifat, g'oya, qadriyat, jamiyat, rivojlanish, globallashuv, ma'naviy xavfsizlik, madaniy identitet.

Kirish

Har qanday jamiyatning rivoji nafaqat iqtisodiy ko'rsatkichlar, texnologik taraqqiyot yoki siyosiy barqarorlik bilan belgilanadi, balki eng avvalo ma'naviy madaniyatning darajasi bilan baholanadi. Ma'naviyat — bu shaxsning va jamiyatning ichki dunyosi, maqsadi, e'tiqodi, qadriyati, ongli hayot tarzi, axloqiy qarashlar majmui bo'lib, u inson faoliyatining barcha sohalariga bevosita ta'sir qiladi. Jamiyatning qanday yo'nalishda rivojlanishi — ezgulikka yo'naladimi yoki buzg'unchilikka — ko'p jihatdan uning ma'naviy poydevoriga bog'liq.

Bugungi globallashuv va raqamli axborot zamonida ma'naviy qadriyatlarga bo'lgan talab yanada ortmoqda. Chunki tezkor axborot oqimlari, turli mafkuraviy bosimlar, ommaviy madaniyat ta'siri insonning ongiga bevosita kirib boradi. Shu bois har bir davlat va har bir jamiyat o'z ma'naviy asoslarini mustahkamlash, avlodlar o'rtasida ruhiy barqarorlikni ta'minlashni muhim vazifa deb biladi.

Mazkur maqolaning maqsadi — jamiyat rivojida ma'naviyatning o'rni, roli, mohiyati va uning zamonaviy sharoitdagi ahamiyatini ilmiy asosda tahlil qilish, shuningdek, ma'naviy qadriyatlarning uzluksiz rivojlanish mexanizmlarini yoritishdan iborat.

Asosiy qism

Ma'naviyat — insonning ichki dunyosi, ruhiy holati, axloqiy me'yorlari va ma'rifati bilan bog'liq bo'lgan keng ijtimoiy hodisa. U insonning o'zini anglashidan tortib uning jamiyatdagi faoliyatigacha bo'lgan barcha jarayonlarda yetakchi omil bo'lib xizmat qiladi. Ma'naviyatni bir nechta tarkibiy qismlarga ajratish mumkin:

- **Axloqiy qadriyatlar:** halollik, vijdonlilik, burch, mas'uliyat, adolat.
- **Ma'rifat:** bilim, tafakkur, dunyoqarash, ilmga munosabat.
- **Milliy qadriyatlar:** urf-odatlar, an'analar, marosimlar.
- **Umuminsoniy qadriyatlar:** tinchlik, totuvlik, bag'rikenglik.
- **Ruhiy kamolot:** e'tiqod, orzu-intilish, ruhiy poklik.

Shu jihatdan ma'naviyat insonni komillikka yetaklovchi kuch sifatida namoyon bo'ladi.

Jamiyatning rivojlanishi, avvalo, uning ilmiy, madaniy, ma'rifiy va ma'naviy darajasi bilan belgilanadi. Ma'naviy jihatdan boy jamiyat:

- barqaror;
- o'z qadriyatini biladi;
- maqsadli rivojlanadi;
- jipslashgan va konsensusga tayyor bo'ladi.

Iqtisodiy taraqqiyot ham ma'naviy asosga tayanadi. Masalan, halollik va mas'uliyat mehnat unumdorligini oshiradi, intizom esa ijtimoiy munosabatlarni tartibga soladi. Ma'naviy qadriyatlar yo'q joyda korrupsiya, beparvolik, loqaydlik, madaniyatsizlik kabi muammolar kuchayadi.

Shaxs kamolotining asosiy omillaridan biri — bu ma'naviyatdir. U quyidagi jihatlar orqali namoyon bo'ladi:

- insonning o'zini anglash jarayoni;
- maqsad qo'yish va unga erishish;
- ongli faoliyat yuritish;
- axloqiy qaror qabul qilish;
- jamiyatda munosib o'rin egallash.

Shaxsning ma'naviy jihatdan yetuk bo'lishi jamiyatning kelajagini belgilovchi eng muhim kapital hisoblanadi.

Ta'lim jarayoni faqat bilim berish emas, balki ma'naviy tarbiya berish vazifasini ham bajaradi. O'quvchi yoki talabaning intellektual salohiyati qanchalik kuchli bo'lmasin, ma'naviy tarbiya bilan uyg'unlashmasa, u jamiyatga foyda emas, zarar keltirishi ham mumkin.

Ta'limning ma'naviy vazifalari:

- komil inson tarbiyalash;
- ijtimoiy ong shakllantirish;
- milliy qadriyatlarni singdirish;
- dunyoqarashni kengaytirish.

Shu bois ta'lim tizimida ma'naviyatni yuksaltirish strategik ustuvor vazifa sifatida qaraladi.

Har bir jamiyat barqarorligini avlodlar orasidagi ruhiy rishtalar ta'minlaydi. Ma'naviyat avlodlardan avlodga quyidagi yo'llar orqali o'tadi:

- oila tarbiyasi;
- ta'lim tizimi;

- jamiyat madaniy muhiti;
- san'at va adabiyot;
- tarixiy xotira;
- diniy-ma'rifiy maktablar.

Qadriyatlarning uzilishi jamiyatni tanazzulga olib keladi. Shuning uchun ma'naviy merosni o'rgatish har qanday davlat siyosatining poydevoridir.

Bugungi globallashuv jarayoni jamiyatga yangi imkoniyatlar bilan birga qator tahdidlarni ham olib kelmoqda. Axborot oqimlari, ommaviy madaniyat, reklama, virtual muhit ko'plab yoshlar ongiga ta'sir qilmoqda. Bu jarayonda:

- milliy identitet zaiflashishi;
- qadriyatlardan begonalashish;
- iste'molchilik madaniyati kuchayishi;
- individualizm ortishi;
- ruhiy bo'shliq shakllanishi mumkin.

Shu sababli ma'naviy immunitetni oshirish bugungi kunning eng muhim vazifalaridan biridir.

Ma'naviy xavfsizlik — bu jamiyatni zararli g'oyalar, yot mafkuralar, ma'naviy inqirozlardan himoya qilish holati. U quyidagi omillar bilan belgilanadi:

- sog'lom axborot muhiti;
- mafkuraviy barqarorlik;
- yoshlar tarbiyasiga e'tibor;
- madaniy merosni asrash;
- milliy g'oyani mustahkamlash.

Davlatning ma'naviy xavfsizlik siyosati jamiyat barqarorligini ta'minlaydi.

Bugungi "axborot urushi" davrida ma'naviyat bevosita axborot maydoni bilan bog'liq. Chunki axborot jamiyat ongini shakllantiradi: nima ko'rsa, nimani eshitsa, nimani o'qisa — shunga aylanadi. Shu sababli:

- ishonchli va haqqoniy axborot manbalari zarur;
- yoshlarni virtual tahdidlardan himoya qilish lozim;
- ijtimoiy tarmoqlarda ma'naviy kontent yaratish kerak.

Ma'naviy yetuk jamiyat har qanday tashqi axborot bosimiga bardosh bera oladi.

Ma'naviyat va taraqqiyot

Taraqqiyotning bosqichlari iqtisodiy o'sishdan boshlanib, ma'naviy yuksalish bilan tugaydi. Ma'naviy rivojlanish bo'lmagan jamiyatda:

- korrupsiya kuchayadi;
- halollik qadrlanmaydi;
- ishonch susayadi;
- ijtimoiy birlik zaiflashadi.

Shu bois jahonda rivojlangan davlatlar avvalo inson kapitaliga — ma'naviy, madaniy, intellektual boyliklarga e'tibor beradi.

Ma'naviyatning ijtimoiy barqarorlikdagi roli

Ma'naviyat jamiyatni birlashtiruvchi kuch sifatida quyidagi natijalarni beradi:

- totuvlik va hamjihatlikni mustahkamlaydi;
- mojarolarni oldini oladi;
- ijtimoiy mas'uliyatni kuchaytiradi;

- ishonch va mehr-oqibatni oshiradi;
- sogʻlom muhit yaratadi.

Barqaror jamiyat — bu maʼnaviy jihatdan mustahkam jamiyatdir.

Xulosa

Olib borilgan tahlillar shuni koʻrsatadiki, maʼnaviyat jamiyat taraqqiyotining eng muhim omilidir. U iqtisodiy, siyosiy, ijtimoiy sohalar bilan chambarchas bogʻliq boʻlib, jamiyatning ichki barqarorligi, shaxs kamoloti, sogʻlom avlod tarbiyasi, madaniy merosning davomiyligi va davlat mustahkamligida hal qiluvchi rol oʻynaydi. Maʼnaviy jihatdan boy, madaniyatli va maqsadli jamiyat hech qachon tanazzulga yuz tutmaydi.

Globalashuv sharoitida maʼnaviy xavfsizlikni mustahkamlash, yoshlarni sogʻlom ruhda tarbiyalash, axborot makonida ongli faoliyat koʻrsatish, merosni qadrlash — zamonning eng dolzarb vazifalaridan biridir. Maʼnaviy immuniteti kuchli jamiyat har qanday tashqi tahdidlarga bardosh beradi, oʻz yoʻlini mustaqil ravishda belgilaydi va kelajak avlod uchun mustahkam poydevor yaratadi.

Shunday qilib, maʼnaviyat — bu jamiyat rivojining yuragi, taraqqiyotning ichki kuchi va kelajakni belgilovchi strategik resursdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov I.A. Yuksak maʼnaviyat — yengilmas kuch. Toshkent: Maʼnaviyat, 2008.
2. Alimov R. Maʼnaviyat asoslari. Toshkent: Oʻzbekiston, 2015.
3. Abdullayev B. Maʼnaviy meros va zamonaviylik. Toshkent, 2020.
4. Gʻofurov Q. Jamiyat va maʼnaviyat. Toshkent: Tafakkur, 2017.
5. Huntington S. The Clash of Civilizations. New York, 1996.
6. Fukuyama F. Trust: Social Virtues and the Creation of Prosperity. 1995.
7. Toffler A. The Third Wave. New York, 1980.
8. Castells M. The Information Age: Economy, Society and Culture. 2009.
9. Umumiy pedagogika. Oʻquv qoʻllanma. Toshkent, 2019.
10. Safarov O. Maʼnaviyat va maʼrifat. Toshkent: Fan, 2016.